

Landsbygdsriksdagens uttalande i Haiko,

Borgå

Slutversion, söndag 26.09.2010

(Landsbygdsriksdagens uttalande kommer att ligga till grund för Svenska temagruppens arbete med ett finlandssvenskt landsbygdsprogram.)

1. Resolution

Förhållandet mellan kommuner och byar har varit huvudtemat för den i ordningen 11:e finlandssvenska Landsbygdsriksdagen som samlats i Haiko 25–26.9.2010 med över 100 deltagare från hela svenskfinland.

Det ömsesidiga förhållandet mellan tredje sektorns föreningar och kommunen, företagen, församlingarna, myndigheterna och medborgaraktörerna är i förändring. Det är uppenbart att myndigheterna och medborgaraktörerna behöver hitta nya samarbetsformer, som man efterlyser i regeringens landsbygdspolitiska redogörelse till riksdagen (5/2009). Man behöver sektorövergripande allianser genom vilka myndigheternas och tredje sektorns roller ändras från det traditionella. Mot bakgrunden av denna stora samhällsliga fråga är det nödvändigt att utveckla den platsbundna verksamheten.

När kommuner växer via kommunfusioner, blir de också mer rurala, och förhållandet mellan kommunen och byn måste ses över på nytt. Det behövs nya förhandlings- och avtalsmodeller för samarbetet mellan kommunerna och byarna. En modell är **samplaneringsmodellen** där byarna intimt samarbetar med kommunen i form av lokala partnerskap. En annan modell är **tredje sektor-modellen** som samlar de lokalt ansvarsbärande föreningarna till en gemensam paraplyförening, som även kan vara en sorts ”help desk” för lokal serviceproduktion och projektbyråkrati.

Från kommunens sida är behovet av en öppen förvaltning centralt i framtiden, medborgarna behöver ”early warnings”, alltså tillgång till information redan i beredningsskedet av ett ärende, men också tillfällen att bli hörda. Olika former av hörande och deltagande demokrati

behövs, eftersom kommuner i samband med en fusion har minskat på antalet nämndeplatser och förtroendevalda, vilket ger upphov till ett närdemokratiunderskott.

Byarnas medbestämmanderätt och bybornas självorganiserade engagemang bör även möjliggöras i de nya förhandlings-, service- och avtalsförfaranden som växer fram när kommuner och servicedistrikt blir större. Det lönar sig att överallt bygga upp gemensamma funktioner för byarna och kommunen. Båda parter är vinnare i den verksamheten.

Sedan 1990-talet baserar sig produktionen på landsbygden och i hela det finländska samhället i allt högre grad på ny informationsteknologi. Därmed är övergången till ett informationsamhälle dagens viktigaste megatrend. För att kunna överleva behöver landsbygden en infrastruktur med fiberkabel för dataöverföring som gynnar både byarna och kommunerna.

Arbetsgruppsförslag:

2. Byidentitet

Byidentitetens grundar sig på en gemenskap och trygghet, som byns invånare kan identifiera sig med på en vardaglig nivå. Visionen för en identitet grundar sig på en anknytning till lokalhistoria, personlig historia, och framtidsutsikter. Runt visionen skall man ha en verksamhetsplan, organiserad verksamhet och fungerande infrastruktur. Baserat på verksamhetsplanen kan man bygga sitt ansikte utåt, som inåt. För att förverkliga detta skall man ha anstiftat en fungerande aktiv förening, paraplyorganisation, eller dylikt.

Förr ansågs byutvecklingen vara att man byggde något nytt nu är utvecklingen att man växer som människa. Olika mediakanaler på nätet, lokal TV och radio ger i dag vida möjligheter till kommunikation.

Åtgärdsförslag:

En lyckad process att samarbeta inom byn för en byaprofil skulle se ut såhär:

- Skapa ett gemensamt organ, förening eller byråd.
- Sammansätt ett 'bysäkringsdokument', en checklista, som kartlägger och framkallar byaplan, tredje sektorn i byn (föreningar, klubbar, "det är bara ti komma").
- Det finns flera paraplyorganisationer, som kan tänkas. T.ex. andelslag kan bjuda in aktörer (information om EU finansiering, och andra finansierings projekt).
- Här kommer också in lokalförsamlingens roll, som anses en viktig samarbetspartner (En paraplyorganisation). T.ex kan klubbkvällar, ungdomsarbete, diakoni verksamheten fungera i samarbete med annan byverksamhet.
- Infrastrukturerna (kommunikation).
- Finansiering (privat, fonder, EU, kommunen...).
- Viktigt här är att paraplyorganisation, byrådet, el dyl. anstiftar projektgrupper som har resultatsansvar.
- Det sociala mänskorna emellan (fester, ceremonier, etc).
- En by skall ha klara mätbara målsättningar.

- Viktigt är också att tillförsäkra kontakten till kommunen, gärna sök och definiera en kontaktperson inom kommunen för varje projekt, eller andra understödande aktörer inom den offentliga eller tredje sektorn (eller eventuellt privat).
- Byarörelsen bör se till att traditionella byanamn/ortsnamn ”säkras” på webben.

3. Lokal ekonomi, lokala pengar

Med lokal ekonomi menar vi en deltagande process där by- eller stadsborna skapar egna betalningsmedel (komplementär valuta), egna ”pengar”, som stannar inom ett begränsat område. Genom att aktivera människor till ömsesidigt utbyte av tjänster och nyttigheter kan man stärka och aktivera den lokala ekonomin som komplement till den globala ekonomin.

Valutan kan mätas i tid (tidsbanker) eller komplementära valutor som definieras av respekt och tillit. Mikroföretag

Åtgärdsförslag:

- Vi stöder idén om att bilda tex bytesringar för att hjälpa nyinflyttade att komma med i gemenskapen. Inom bytesringen kan man byta tjänster eller nyttigheter. Bytesringen kan också fungera som en informationskanal för lokalproducerade varor.
- Bybornas tidsbank eller bytesring kan samarbeta med kommunen. Ungdomar kan exempelvis tjäna in tid, eller komplementär valuta genom att hjälpa till i kommunens service.
- Framtidsvision: Återerövra en bankverksamhet som utgår från lokala och regionala intressen. Hitta ett område där man är beredd att driva denna verksamhet ett steg längre med hjälp av avancerad datateknik.

4. Boendestrukturer

Boendestruktur är den fysiska placeringen av byggnaderna i förhållande till varandra och omgivningen samt hur vi anpassar vår bebyggelse till miljön. Detta styrs genom planering av markanvändning. Ekologi och minskning av koldioxidutsläpp används idag som ett politiskt redskap för att försvåra glesbygdsboende.

Åtgärdsförslag:

- Stöd ekologiskt boende och uppmuntra byggande av bredbandsnätet då det främjar möjligheten att bo och leva på landsbygden.
- Landsbygden måste påvisa hållbart ekologiskt boende. Detta skall verifieras genom oberoende forskningsresultat som bevisar att boendet och byggandet på landsbygden är mer ekologiskt än i tätorterna. Det bör betonas att träbyggande är ekologiskt överlägset och bör därför befrämjas.

- Vi har brist på energieffektiva småhustyper. Byggnadsbranschen bör ta fram byggnadstekniskt fungerande modeller i stället för att betona endast pittoreskt utseende.
- Koldioxidavtrycket kan inte påvisas vara större på landsbygden än i tätorterna och kan därför inte användas som argument för tätortsboende.
- Planeringsbehovsbeslut som behövs för att få ett byggnadslov på ett oplanerat område skall underställas politisk prövning och inte enbart ta tjänstemannabeslut.
- Underbudgeteringen av underhållet av basvägnätet försvårar boendet på glesbygden . Detta är ohållbart! Statsbudgeten skall rikta mer pengar till vägunderhållet! Det krävs en långsiktig finansieringsplan för vägnätet, statens största nationalegendom.
- Statsstöd till utbyggnad av kommunalt vatten och avloppsnet har högsta prioritet!

5. Bredband

Landsbygdens och skärgårdens viktigaste infrastruktur i framtiden är optisk fiber, eftersom ingen annan nu känd teknik möjliggör effektiv och kostnadsbesparande verksamhet både inom den privata och offentliga sektorn. Den trådlösa tekniken räcker inte till. Teknik baserad på denna infrastruktur leder till miljösparande. Offentliga sektorns interaktiva tjänster inom hälso- och äldreomsorgen, utbildning etc. kräver denna infrastruktur.

En grundförutsättning för att alla typer av företagande, distansarbete, distansundervisning skall kunna utvecklas är att optiska fibernät byggs ut i snabb takt på landsbygden.

Åtgärdsförslag:

- Det viktigaste sättet att främja nya fiberkabelandelslag är att utveckla ett system med statliga lånegarantier.
- Startpeng för planering (projektering) av fibernät bör utvecklas.
- Alla administrativa hinder för att lägga ner fiberkabel, i samband vatten- eller avloppsledningsprojekt, bör avlägsnas. Även nuvarande annan infrastruktur såsom el-linjer skall kunna kostnadseffektivt utnyttjas.
- Alla beslutsfattare på alla nivåer bör mera tydligt lyfta upp denna fråga till behandling i olika sammanhang.
- Det nuvarande förfarandet för offentlig finansiering är alltför komplicerat.
- Ett system för skattelättnader för hushåll som anskaffar en fiberuppkoppling bör utarbetas t.ex. genom att forma ett särskilt hushållsavdrag för detta ändamål.
- För mindre fiberkabelandelslag eller andra mindre fiberkabelbolag bör utformas egna villkor som myndigheterna kräver än av "fullservice"-telekomoperatörer.
- Myndigheten bör se till att nätverksoperatorrollen separeras från tjänsteoperatorrollen.
- Förutsättningarna för att knyta ihop de finlandssvenska regionerna i ett gemensamt datakommunikationsnät bör utredas.
- Informationstillfällen, konferenser kring bredbandsproblematiken bör ordnas på svenska.

6. Folkomröstningar och byplanering

Lokala folkomröstningar och byaplaner är viktiga redskap för att uttrycka den lokala befolkningens medborgarvilja inom kommunen.

Åtgärdsförslag:

- Kommunfullmäktige borde alltid anteckna byaplanerna till kännedom.
- En tjänsteman fungerar som kontakt till byarna och skriver utlåtanden om byaplanerna.
- Byaplanerna bör göras i samarbete med kommunen. Minst information om vad som är på gång. De färdiga byaplanerna läggs ut på kommunens hemsida.
- Byaplanerna måste beaktas också i landskapsplanerna
- Byaplanerna skall göras så att alla bybor får vara med och i byaplanen måste man dokumentera processen
- Byaplanerna måste uppdateras.
- Folkomröstningar är ett bra sätt att mobilisera byborna, men måste användas sparsamt.
- Medierna beaktar aktivitet, t.ex. folkomröstningar.
- All demokrati är bra, utom skendemokrati!

7. Tredje sektorn

I regeringsprogrammet betonas partnerskap i serviceproduktionen mellan den offentliga, privata och tredje sektorn. Kommunerna bör i större uträkning samarbeta med lokala aktörer, tex. byaföreningar, för att initiera social och ekonomisk utveckling i närsamhället. Byn bör som experter på sin egen verklighet höras och ges möjlighet att påverka beslut och få genomslag för egna lösningar.

Åtgärdsförslag:

- Kommunerna bör i sina strategier inkludera tredje sektorn, speciellt gällande serviceproduktion.
- Det behövs incitament för byaföreningar att skapa allmännyttiga gemenskapsföretag (Community Business) för byns bästa. Den närproducerade affärsverksamhetens vinst återinvesteras i lokalsamhället. Exempel: privat hälsovårdsstation i Jörn (Umeå) och lokal energiförsörjning.
- Det borde göras lättare att donera pengar till allmännyttiga ändamål på landsbygden.
- Föreningarna, i samarbete med kommunen, bör utveckla socialt och ekologiskt ansvarsfullt företagande och möjlighet för ungdomar att konkret pröva på att förverkliga företagsidéer . Detta skapar meningsfulla utkomstmöjligheter i byarna.
- Tredje sektorns och föreningarnas beredskap och vilja att överta närserviceproduktion från kommunen skall uppmuntras och stödas. Exempel: Korsnäs Uf sköter fritidsledartjänsten i Korsnäs
- Genom bildandet av paraplyföreningar kan man avlasta de lokala föreningarna från den byråkrati deras tjänsteproduktion för med sig. Exempel: Suomut ry i Suomussalmi. Paraplyföreningarna kan även fungera som en kontaktkanal och förhandlingspart mellan föreningarna och kommunen.
- Tredje sektorn och föreningarna bör aktivt medverka till att inkludera invandrare och andra nya invånare i lokalsamhället.

- Utbildning och kompetensutveckling behövs för att trygga kvaliteten i och klargöra förutsättningarna för tredje sektorns tjänsteproduktion.

8. Stora utskottet

Kommunfältet går mot allt större grad av koncentration, vilket leder till att det behövs nya metoder för närservicen och för arbetsfördelningen mellan kommunen och dess byar. Nya storkommuner blir paradoxalt nog ofta mer rurala till sin karaktär. Den tidigare kyrkbyn är i dag en by bland andra byar.

Åtgärdsförslag:

- Att byarna organiserar sig och skapar en gemensam organisation som är i kontakt med kommunen i ärenden som gäller byarna och ser till att alla byar kommer aktivt med
- Att byarna och deras organisationer skaffar eget kapital och egna resurser,
- Att organiseringen av byaverksamheten sker i regel nerifrån men kommunen bör också vara aktiv
- Att få fram enkla modeller ”good practice” för byaverksamheten, i samråd mellan Kommunförbundet, SYTY, YTR, Svensk Byaservice och motsvarande aktörer
- Att byarna gör upp byapolitiska utvecklingsprogram som regelbundet uppdateras.
- Viktigt att få med även de minsta byarna som inte har kraft att själva organisera sig.

9. Östersjön

Östersjön är vårt gemensamma hav. Östersjöns tillstånd är av avgörande betydelse för levande och välmående kustområden och skärgårdar nu och i framtiden.

Åtgärdsförslag:

- Decentraliserade kretsloppsanpassade lösningar inom lantbruket, där näringen cirkulerar från åkern via energiproduktionen tillbaka till livsmedels och energi produktionen, är en hållbar modell för Östersjön och landsbygden.
- Genom att fiska upp ”sekundär fisk” kan man minska fosforhalten i Östersjön. Skräpfisken kan bli energi genom slutna ekologiska kretslopp i enlighet med ovanstående.
- Komposterande toaletter och användning av fosforfria tvättmedel är att föredra. Näringen i avloppsslammet borde användas på åkrarna i stället för soptippar och grönområden t.ex. golfbanor. Regnvatten är en outnyttjad resurs som bör tas tillvara för att t.ex. spola toaletten med och använda för bevattning.
- Utsläpp från fritidsbåtar och kommersiell sjöfart måste även i praktiken stoppas. Förebyggande åtgärder för ev. oljekatastrofer i Östersjön.
- Via kulturen och övriga nya aktörer når man den stora allmänheten och kan öka medvetenheten i Östersjöfrågan. Attityderna måste ändras, det arbetet kan påbörjas redan i tidig ålder via t.ex. skolundervisningen. Livslångt lärande.

- Alla organisationer bör göra ett åtgärdsprogram för sin verksamhet i förhållanden till Östersjön. (lika naturligt som man gör en budget)

11. Ungdomar

Utan ungdomar på landsbygden finns ingen framtid. Vi behöver fler arbetsföra för att delta i landsbygdens försörjningskostnader (kommunalekonomiskt incitament). Ungdomar tenderar att stanna och/eller återvända efter studietiden om deras uppväxttid har präglats av positiva upplevelser förknippade med orten. Det finns tillräckligt med fritidsaktiviteter/ utbud riktade till barn och ungdomar (-> utgången av högstadiet). Brist finns på aktiviteter för 15-18 år – en tid som formar den unga väldigt mycket.

Åtgärdsförslag:

- Det har visat sig att de aktivaste ungdomsföreningarna finns i de byar där det finns hyresbostäder! Boende möjligheter för ungdomar när dessa vill flytta hemifrån – fräscha hyreslägenheter (1-2r) i byarna för ungdomarna.
- Kommunikationen är i central roll (annan kommunikation är IKT). I dag är kollektivtrafiken långt uppbyggd enligt skolbarns och förvärvsarbetares behov (om kollektivtrafik över lag finns). Ungdomar har dock behov av att mötas och besöka centralorter under övriga tider än kollektivtrafiktiderna. För att kunna ta del av det sociala ungdomslivet i centralorten och samtidigt bo i hembyn (i hyreslägenhet) bör kommunerna skaffa övernattningslägenheter i centralorten alternativt förhandla om billigt hotellboende vid besök till centralorten. Detta möjliggör en frihets känsla och motarbetar känslan av isolering och utanförskap.
- Vi understöder tanken om ungdomsråd. Vi vill att ungdomsrådsverksamheten skall legitimeras genom att kommunerna tilldelar råden en viss budget för att förverkliga ungdomsrådets initiativ. Råden ansvarar i sin helhet för verksamheten och budgeten. Dessutom bör kommunen se till att ungdomsrådsmedlemmarna kan praktisera vid kommunens förvaltningsenhet och där svara som "tjänsteman" för ungdomsrådet (som kan i detta ses som en nämnd). I kommunen bör finnas en tjänsteman som ansvarar för ungdomsrådsverksamheten.
- Kommunerna/byarna skall ta i bruk ett kontaktsystem till ungdomar som flyttar bort för studier eller jobb. Till sådana som bosatt sig på annan ort. Den bestående kontakten till dessa "bortabysbor" skall ske via nyhetsbrev från kommunen/föreningar samt genom sommarträff för "borta bysborna".
- Avbyråkratisera verksamhet som sker i föreningar när det är frågan om frivilligarbete. Byråkratin kring t.ex. arrangerandet av en byfest är rigorös och en ungdom som brinner för arrangemanget dämpas av all byråkrati. Vi hävdar att byråkratin direkt hämmar aktiviteter som ungdomar initierar och vill genomföra.
- Kommunerna bör jämlikt stöda fritidsaktiviteter så, att alla ungdomar berörs. (också ett jämställdhetsperspektiv – se till att både flickors och pojkars aktiviteter stöds jämlikt)
- Öka samhällskunskaps undervisningen i skolorna – ta in bya aktiva och föreningsaktiva för att personifiera medborgarnas möjligheter att påverka genom direkt verksamhet.

Som vuxna bör vi arrangera aktiviteter med ungdomarna och inte för ungdomarna.

Genom att vi agerar som stolta vuxna lantisar fostras våra barn i en positiv anda till stolta unga lantisar!

Det finns idag på landsbygden gott om ungdomar – låt oss se dessa som en stark resurs för en levande landsbygd!